

ТЕМА 1.

ПРЕДМЕТ ТА МЕТОД ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

План лекції:

1. Предмет та функції економічної теорії.
  2. Методи економічного дослідження та їх класифікація.
  3. Економічні закони і економічні категорії.
  4. Економічна теорія та економічна політика.
-

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ – НАУКА ПРО НАЙБІЛЬШ ЗАГАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ І ГЛИБИННІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ЯВИЩАМИ ТА ПРОЦЕСАМИ

- Термін «**Економіка**» – поняття, що походить від двох грецьких слів «ойко» і «номос», що в перекладі означає «знання про ведення домашнього господарства» (Аристотель, III ст. до н.е.)
- Термін «**Політична економія**» – поняття, що походить від двох грецьких слів «політікос» і «номос», що в перекладі означає «знання, наука про закони ведення суспільного господарства» (Антуан Монкретьєн, 1615 р.)
- Термін «**Економікс**» – західна назва економічної науки про використання людьми обмежених виробничих ресурсів для створення різних товарів і про розподіл їх між членами суспільства з метою споживання (Альфред Маршал, 1890 р.)

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ – це наука, яка вивчає взаємовідносини між економічними суб'єктами, спрямованих на ефективне господарювання в умовах обмежених ресурсів з метою задоволення людських потреб.

- ▣ **Предметом економічної теорії є** економічні відносини між людьми з приводу використання обмежених ресурсів з метою задоволення постійно зростаючих потреб як окремої людини, так і суспільства в цілому.
- ▣ **Об'єктом дослідження економічної теорії є** суспільне виробництво – сфера, де створюються товари та послуги, що задовольняють людські потреби.

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ЯК НАУКИ ПОВ'ЯЗАНА ІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯМ ТА РОЗВИТКОМ НАСТУПНИХ ШКІЛ І КОНЦЕПЦІЙ:

- ▣ **Меркантилізм** – перша наукова школа, представники якої вважали предметом економічної науки діяльність у сфері обігу й передусім у зовнішній торгівлі, за рахунок якої відбувається нагромадження суспільного багатства (А. Монкретьєн, У. Стаффорд, Т. Мен, Д. Юм, Г. Скаруффі та ін.).
- ▣ **Фізіократизм** – критики меркантилізму, які зробили акцент на дослідженні безпосередньо сфери суспільного виробництва, але вважали при цьому, що джерелом суспільного багатства є тільки сільське господарство або землеробство (Ф. Кене, Ж. Тюрго, В. Мірабо та ін.).
- ▣ **Класична політична економія** – зосередила увагу на аналізі економічних відносин і вперше висунула проблему дослідження законів розвитку суспільного виробництва, праця в усіх сферах якого вважалась ними джерелом суспільного багатства (У. Петті, П. Буагільбер, А. Сміт, Д. Рикардо та ін.).
- ▣ **Марксизм** – засновники якого вважали предметом економічного дослідження не саме суспільне виробництво, а лише ті виробничі відносини, які складаються між людьми у процесі суспільного виробництва, розподілу, обміну і споживанні економічних благ (К. Маркс, Ф. Енгельс та ін.).
- ▣ **Маржиналізм** – визнає за предмет економічної теорії діяльність людей із задоволенням своїх потреб за умов використання обмежених ресурсів і має за мету дослідження не сутності економічних процесів і явищ, а аналіз їх динаміки (змін) у зв'язку зі зміною інших економічних явищ (Є. Бем-Баверк, Ф. Візер, К. Менгер, У. Джевонс та ін.).

СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ШКОЛИ ЗОСЕРЕДЖУЮТЬ СВОЮ УВАГУ НА ДЕЯКИХ АСПЕКТАХ, ЯКІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЕКОНОМІКОЮ. СЕРЕД НИХ ОСНОВНИМИ Є:

- ▣ **Економічний лібералізм** або **теорія економічної свободи** вважає природним регулятором економіки ринковий механізм і заперечує будь-яке втручання держави в економічне життя (А. Мюллер-Армак, Л. Ехард, Л. Мізес, Ф. Хайєк та ін.)
- ▣ **Кейнсіанство**, представники якого довели необхідність державного регулювання економіки та можливість забезпечення сталого зростання економіки (Дж. М. Кейнс,)
- ▣ **Неокласицизм**, який розвивав ідей класичної політичної економії з урахуванням реальних змін, що відбулися в економічних системах. (А. Маршалл, Дж. Б. Кларк , А. Пігу, Ф. Хайєк, М. Фрідмен, А. Лаффер, Л. Мізес та ін.).
- ▣ **Монетаризм**, який вважає вирішальним фактором формування економічної кон'юнктури, розвитку суспільного виробництва регулювання грошової сфери і передусім – грошової маси, що перебуває в обігу (М. Фрідмен та ін.).
- ▣ **Інституціоналізм**, вважає рушійними силами економічних процесів *позаекономічні фактори*, а предметом економічної науки визнає аналіз впливу на розвиток економіки різних соціальних «інституцій» – держави, правових і морально-етичних норм, профспілок, релігії, корпорацій, сім'ї тощо (Г. Мюрдаль, У. Мітчел, Т. Веблен, Дж. К. Гелбрейт, Я. Тінберген та ін.).
- ▣ **Неокласичний синтез** – узагальнююча економічна концепція, представники якої наполягають на необхідності поєднання ринкового (неокласична модель) і державного (кейнсіанська модель) регулювання економічних процесів (П. Самуельсон, Дж. Хікс, Дж. К. Гелбрейт, П. Б'юкенен, Е. Хансен та ін.)

ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ:

- ▣ **Теоретико-пізнавальна функція** – економічна теорія покликана досліджувати внутрішню логіку й розкривати закони розвитку економічних систем.
- ▣ **Методологічна функція** закріплює за економічною теорією роль загального теоретико-методологічного фундаменту всієї системи галузевих та спеціальних прикладних економічних наук.
- ▣ **Практична функція** економічної теорії полягає у використанні економічних законів для вирішення практичних задач розвитку економіки.
- ▣ **Ідеологічна (світоглядна) функція** економічної теорії полягає у тому, що саме вона становить теоретичні засади сучасного економічного мислення, яке необхідне для набуття цілісного уявлення про механізми функціонування економічної системи та прийняття економічних рішень.

МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ – це сукупність засобів та прийомів, за допомогою яких здійснюється дослідження економічних процесів і явищ та розкриваються закони функціонування і розвитку економічних систем.

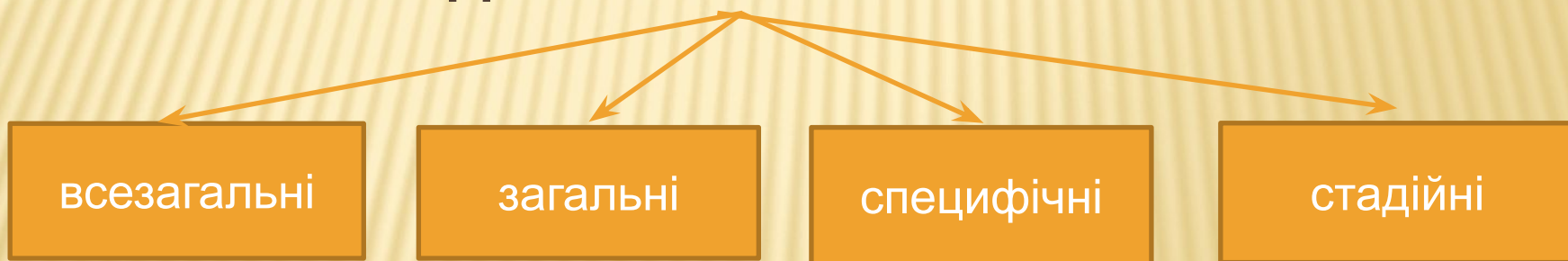
- Методологічна база економічної теорія – діалектична логіка, яка передбачає вивчення економічних процесів і явищ у взаємозв'язку і взаємозалежності.
- Головний метод економічної теорії – наукова абстракція - мислене очищення уявлень дослідника від всього випадкового, несуттєвого і зосередження уваги на головному, суттєвому, основоположному.
- Допоміжні методи:
  - - індукція;
  - - дедукція;
  - - гіпотеза;
  - - аналіз;
  - - синтез;
  - - порівняння;
  - - аналогія;
  - - економічне моделювання тощо.

ЕКОНОМІЧНІ ЗАКОНИ – це об'єктивні, внутрішньо необхідні, сталі, істотні й постійно відновлювані причинно-наслідкові зв'язки і взаємозалежності між явищами та процесами економічного життя суспільства.

Ознаки економічних законів:

- об'єктивність;
- можливість пізнання;
- історичність.

Види економічних законів:

- **Економічні категорії** – це спеціальні терміни або поняття, які в узагальненому вигляді відображають властивості економічних процесів та явищ (вартість, товар, ринок, гроші, біржа, держава, конкуренція та ін.).

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

Економічна теорія виконує позитивну функцію і відповідає на питання "що" і "чому" відбувається в реальній економіці. **Економічна політика** вирішує питання "що треба зробити", щоб досягти певних цілей економічного і соціального розвитку.

Економічна політика – це цілісна система заходів держави, спрямованих на розвиток національної економіки в інтересах усіх соціальних груп суспільства.

Економічна
реальність
(буття)

Економічна
теорія (знання
і
рекомендації)

Економічна
політика
(мета і дія)

Господарська
практика
(результат)

Будь-яка теорія без зворотного зв'язку з практикою втрачає цінність і сенс. Практика формує замовлення на теоретичні дослідження, дає матеріал для наукового аналізу та виносить остаточну оцінку життєвості будь-якої теорії. Практика – критерій істинності економічних знань.

Економічна наука не завжди здатна передбачити конкретний хід розвитку подій, однак вона здатна відкрити їх економічну логіку, а у пізнанні цієї логіки її практична цінність!